

вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна
e-mail: ilata82@ekr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Евтушенко Наталья Николаевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, денежного обращения и кредита

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина
e-mail: ilata82@ekr.net

DATA ABOUT AUTHOR

Yevtushenko Natalia, PhD in Economics, Associate Professor, Chair of Finances, Monetary Circulation and Credit, SHEE «Pereyaslav-Khmelnysky SPU after Grygoriy Skovoroda»
Sukhomlynsky Str. 30, Pereyaslav-Khmelnysky, 08401, Ukraine
e-mail: ilata82@ekr.net

УДК 336.717.18

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

Закрепа А.В.

Наукове обґрунтування ключових проблем та заходів по їх реалізації з метою забезпечення формування достатнього обсягу економічного капіталу для стабільної діяльності банківської установи в умовах стагнації економіки, інфляції національної валюти, викликів та загроз в фінансовій сфері як предмету дослідження обумовлюють його актуальність та необхідність завершення розробки необхідного методичного та організаційного забезпечення формування та ефективного використання фінансових ресурсів банку.

В статті проаналізовані теорії та методології щодо формування та використання економічного капіталу банку, оцінки його достатності та запропоновано порядок виконання дослідження цих процесів: методів моделювання функціональних залежностей (формування), методів регулювання (оцінки та визначення достатності), управління ризиками (використання). Обґрунтовано напрями пошуку засобів впливу та визначення індикаторів оцінки фінансової стійкості банків в залежності від критеріальних ознак стану його діяльності.

З урахуванням здатності банків протистояти фінансовим потрясінням Базельський комітет в 2008 р. анонсував комплексну стратегію та ризик-менеджмент банків, а також рекомендації щодо моделювання інтегрального показника економічної безпеки банку.

Виходячи з теоретичних основ економічного капіталу, опублікованих формульних моделювань його обсягів зроблено висновок, що найбільш придатними для оцінки і визначення економічного капіталу є модель WACC (Weighted Average Cost of Capital), модель оцінки капітальних активів CAPM, методика швейцарського банку Credit Suisse, а також методика розрахунку економічного капіталу під ризик.

Нами пропонується нова оптимізаційна модель визначення потреби в економічному капіталі як потенційного капіталу чи загальної суми непередбачуваних ризиків з урахуванням зважування усіх видів активів на певні ризики, у тому числі і по сегментах банківської діяльності та співставлення з варіантами обсягів регулятивного капіталу як ресурсу економічного капіталу.

Одержані наукові результати дослідження розширюють систему засобів покриття економічного капіталу, дають можливість оцінити запас міцності регулятивного капіталу та встановити індивідуальні підходи до офіційно прийнятих нормативів адекватності регулятивного і балансового банківських капіталів, що при використанні розрахунків, порівнянь і обґрунтувань дає можливість банкам зменшувати в своїй діяльності всі види ризиків.

Ключові слова: економічна безпека банку; балансовий, регулятивний та економічний капітал; активи, сегменти діяльності, індикатори оцінки, інтегральний показник, моделювання економічного капіталу.

КЛЮЧЕВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КАПИТАЛА БАНКА

Закрепа А.В.

Научное обоснование ключевых проблем и мер по их реализации с целью обеспечения формирования достаточного объема экономического капитала для стабильной деятельности банковского учреждения в условиях стагнации экономики, инфляции национальной валюты, вызовов и угроз в финансовой сфере как предмета исследования обуславливают его актуальность и необходимость завершения разработки необходимого методического и организационного обеспечения формирования и использования финансовых ресурсов банка.

В статье проанализированы теории и методологии по формированию и использованию экономического капитала банка, оценки его достаточности и предложен порядок выполнения исследования этих процессов: методов моделирования функциональных зависимостей (формирования), методов регулирования (оценки и определения достаточности), управление рисками (использования). Обоснованы направления поиска средств воздействия и определения индикаторов оценки финансовой устойчивости банков в зависимости от критеріальных признаков состояния его деятельности.

С учетом способности банков противостоять финансовым потрясениям Базельский комитет в 2008 г. анонсировал комплексную стратегию и риск-менеджмент банков, а также рекомендации по моделированию интегрального показателя экономической безопасности банка.

Исходя из теоретических основ экономического капитала, опубликованных формульных моделирований его объемов сделан вывод, что наиболее подходящими для оценки и определения экономического капитала является модель WACC (Weighted Average Cost of Capital), модель оценки капитальных активов CAPM, методика швейцарского банка Credit Suisse, а также методика расчета экономического капитала под риск.

Нами предлагается новая оптимизационная модель определения потребности в экономическом капитале как потенциального капитала или общей суммы непредвиденных рисков с учетом взвешивания всех видов активов на определенные риски, в том числе и по сегментам банковской деятельности и сопоставления с вариантами объемов регулятивного капитала как ресурса экономического капитала.

Полученные научные результаты исследования расширяют систему средств покрытия экономического капитала, дают возможность оценить запас прочности регулятивного капитала и установить индивидуальные подходы к официально принятым нормативам адекватности регулятивного и балансового банковских капиталов, что при использовании расчетов, сравнений и обоснований дает возможность банкам уменьшать в своей деятельности все виды рисков.

Ключевые слова: экономическая безопасность банка; балансовый, регулятивный и экономический капитал; активы, сегменты деятельности, индикаторы оценки, интегральный показатель, моделирование экономического капитала.

KEY PROBLEMS OF FORMATION AND EFFECTIVE USE OF BANK ECONOMIC CAPITAL

Zakrepa A.V.

Scientific substantiation of key issues and measures to implement them in order to ensure the formation of sufficient capital for economic stability of the banking institutions in terms of economic stagnation, inflation of the currency, challenges and threats in the financial sector as the object and purpose of the study determine its relevance and the need to complete the necessary methods and organizational support for development and effective use of financial resources of the bank.

The article analyzes the theory and methodology for the formation and use of economic capital bank for its adequacy and proposed order of investigation of these processes: modeling techniques functional relationships (formation) methods of regulation (assessment and determination of sufficiency), risk management (use). The directions search tools and impact assessment identifying indicators of financial stability of banks depending on the criterion signs of his state.

Given the banks' ability to withstand financial shocks Basel Committee in 2008 announced a comprehensive strategy and risk management of banks, as well as recommendations on modeling integral index of economic security of the bank.

Based on the theoretical foundations of economic capital formula published volumes simulations concluded that the most suitable to assess and determine the economic capital model is WACC (Weighted Average Cost of Capital), model estimation of capital assets CAPM, methods of Swiss bank Credit Suisse, as well as technique calculation of economic capital at risk.

We offer a new optimization model determine the need for economic capital as the potential capital or the total amount of unpredictable risk weighting considering all types of assets to certain risks, including by business segments and comparison with variants volume of regulatory capital as a resource economic capital.

The obtained results of scientific research system means expanding the coverage of economic capital, make it possible to estimate the margin of safety regulatory capital and setting individual approaches to the officially accepted standards and basic adequacy of bank capital that the use of the calculations, comparisons and justifications enables banks to reduce their activities in all kinds risks.

Key words: economic security bank balance, regulatory and economic capital; Assets of segments, measurement indicators, integral index, economic capital modeling.

Актуальність. Забезпечення економічної безпеки банків та фінансової стабільності в умовах періодичних проявів економічних криз стали визначальними чинниками ефективного функціонування та розвитку фінансової системи і економіки країни в цілому. Банківська система, її засоби впливу є невід'ємною складовою економічного механізму регулювання економікою шляхом формування інвестиційно-інноваційної фінансової політики та її реалізації в виробничій сфері на основі структурної перебудови, утвердження нової – знанневої економіки, інноваційної моделі і як наслідок формування конкурентоспроможної економіки, здатної інтегруватися в світову глобальну систему. Економічна безпека банків та стабільність їх діяльності є найважливішою умовою привабливості для інвесторів та користувачів послугами, в першу чергу суб'єктів господарювання, та є фінансовим джерелом економічного розвитку країни.

Основною проблемою формування та оцінки економічного капіталу банку, логіки цього процесу та моделювання є те, що вони не набули завершеності і сталості, тому являються актуальним напрямком, предметом та об'єктом дослідження. Виходячи з призначення економічного капіталу банку, методичних рекомендацій щодо системи оцінки ризиків, необхідності забезпечення безперебійної діяльності банку в період настання ризиків та виведення його з кризи, особливого значення набуває ефективне використання економічного капіталу, в основі якого лежить достовірне прогнозування (передбачення) комплексу ризиків раніше не передбачуваних банківських ризиків при виконанні певних операцій діяльності.

Постановка проблеми. Формування, оцінка та використання економічного капіталу є об'єктивною необхідністю, чому приділяється належна увага у зарубіжній і вітчизняній науці та практиці. Методичні підходи виконання цих фінансових операцій є типовими та можуть бути використані для різних фінансових установ для оцінки власного, позичкового, сукупного та економічного капіталів. Знання вартості капіталу банку, вживання при необхідності заходів щодо його зростання шляхом залучення додаткових коштів в цілому обумовлюють процес формування капіталу банку, це винагорода та ціна, за яку капіталовкладники погоджуються вкладати свої кошти в певний надійний банк. Кризовий стан економіки, низька дохідність господарської діяльності обумовили недостатню капіталізацію банків та їх здатність протистояти викликам та загрозам, покривати непередбачувані ризики. Дослідження проблеми формування, оцінки та використання економічного капіталу доцільно виконати по наступним напрямкам:

- формування (методи моделювання функціональних залежностей);
- оцінка та визначення достатності (методи регулювання);
- використання (управління ризиками) [1, с. 129]

Ступінь дослідження даної проблеми. В наукових результатах дослідження сутності та засобів стабільного функціонування банківської системи [2, с. 60; 3, с. 53; 4, с. 7] науковці визначають це поняття як засоби механізму

запобігання банківським кризам, виконання поставлених завдань на місці, досягнення позитивного фінансового результату та сприяння розвитку економіки. З дослідженням поняття та сутності економічного капіталу банку, взаємозалежностей показників фінансової стабільності: дослідження діяльності, економічна безпека та чинники її забезпечення, індикатори оцінки формування та використання економічного капіталу ці три критерії в фінансовій науці з'явилися зовсім недавно – в 90-х роках минулого століття в умовах активної світової глобалізації, лібералізації руху та проникнення іноземного капіталу в національні ринки, накопичення фінансових дисбалансів, потужних проявів фінансових криз. Незавершеність досліджень, загострення кризових проявів в економіці, фінансова нестабільність обумовлюють необхідність поглиблення дослідження проблем функціонування економічного капіталу та напрямів їх реалізації.

Мета дослідження. На основі дослідження стану економічного капіталу, формалізації залежностей показників виконати моделювання його розвитку та розробити Концепцію забезпечення фінансової стабільності банківської діяльності для постійного спостереження за фінансовим станом, динамікою інформаційно-аналітичних матеріалів, що сприятиме прозорості та передбачуваності грошово-кредитної політики.

Виклад основного матеріалу. Дослідження теорії та методології забезпечення стабільної банківської діяльності, індикаторів її оцінки, дестабілізуючих чинників належним чином трансформуються в характеристики забезпечення економічної безпеки: економічна незалежність, стабільність економічної діяльності, здатність до розвитку і прогресу. Ці складові елементи економічної безпеки як держави в цілому, так і господарюючих суб'єктів формуються на принципах: дотримання законності, балансу економічних інтересів, взаємної відповідальності, своєчасності і адекватності заходів загрозам, пріоритету мирних засобів вирішення конфліктів, інтеграції національної і міжнародної економічної безпеки.

Для оцінки фінансової стійкості банків доцільно пошук засобів впливу та визначення індикаторів здійснювати для наступних критеріальних ознак стану банківської діяльності:

- ефективність та стабільність фінансової діяльності;
- засоби механізму НБУ визначення ризиків та їх подолання;
- пруденційні вимоги Базеля II щодо управління ризиками;
- банківський бізнес, стан конкурентоспроможності;
- стан капіталізації банків;

Індикатори оцінки фінансової стабільності банківської системи прийнято розділяти на 2 рівні: 1-й – характеризує зовнішнє середовище (зв'язок з макросередовищем та монетарними засобами впливу); 2-й – характеризує внутрішній фінансовий стан. Перший блок індикаторів формує уявлення про місце банків в економіці країни, їх внесок в економіку зростання та характеризують: інфляційний процес, оцінюють ВВП, структуру торговельного балансу, місце банків в обсягах макропоказників. Вплив монетарних засобів оцінюється за групами показників: монетизації, рівня і умов рефінансування, ефективність валютної політики, що характеризують фінансову стабільність при ефективному застосуванні НБУ монетарних засобів впливу.

Для визначення стабільності банківської системи визначальними є індикатори внутрішнього стану: масштабу системи (активів і капіталу, окремих видів активів і пасивів, порівняльні обсяги вітчизняних і зарубіжних банків), насиченості банківськими послугами (концентрації банківського ринку, забезпеченість регіонів послугами), стійкості та ліквідності (достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику, ринкового ризику, операційного ризику), рентабельності (активів, капіталу, маржа), структури активів і пасивів (динаміка питомої ваги активів і пасивів). Із наведеного переліку показники стійкості та ліквідності є макропруденційними та визначаються Міжнародним валютним фондом для оцінки надійності та стабільності банків [5, с. 119].

Більшістю науковців поняття стабільності банківської системи визначається факторами, що здатні протистояти виведенню її з рівноваги: збільшення процентної ставки, падіння курсів на ринку акцій, непередбачене падіння загального рівня цін, зростання невизначеності, банківська паніка. В інституті економіки перехідного періоду такими чинниками визначають банківські паніки, безвідповідальну поведінку банків, асиметрію інформації, «ефект зараження», коливання цін активів. Як синонім чи аналітичне визначення дається поняття «стійкість» банківської системи, коли реалізується сутність і призначення банків, ефективно і адекватно виконуються функції та відновлюються після відхилення від безпечних параметрів [6, с. 86].

З урахуванням здатності банків протистояти фінансовим потрясінням Базельський комітет 20.11.2008 р. анонсував комплексну стратегію для дослідження причин нестійкості на фінансових ринках у сфері нагляду, регулювання та ризик-менеджменту міжнародних банків з метою абсорбції шоків систем та виконання наступних завдань:

- посилення поглинання ризиків в рамках Базеля II;
- поліпшення якості капіталу першого рівня;
- розробка методик ризик-менеджменту левериджу банківського капіталу;
- посилення систем нагляду за ліквідністю фондів банків;
- посилення капіталу покриття кредитного, операційного і ризику розголошення інформації;
- активізація на міжнародному рівні банківського нагляду для забезпечення стабільності діяльності.

Виходячи з положень методики моделювання інтегрального показника економічної безпеки банку визначено перелік основних і спеціальних узагальнених критеріїв впливу та оцінки рішень з управління (регулювання) економічною безпекою, які в свою чергу забезпечують стабільність банківської системи. Це індикатори рентабельності активів, обсяг власного капіталу, частка активів на банківському ринку (концентрація), самодостатність активів, відповідність нормативів капіталу (регулятивного і основного) та ліквідності (миттєвої, поточної, короткострокової) встановленим обсягам, а також показники кредитного, ринкового, операційного ризику. Розрахунок цих індикаторів, формалізація їх взаємозалежностей, визначення на їх основі інтегрального та організація діяльності по забезпеченню його дотримання на необхідному рівні стало основою стратегічного менеджменту кожної банківської установи.

Модель визначення інтегрального показника економічної безпеки банку базується на функціональній залежності спеціальних узагальнених показників, які згідно методичних рекомендацій встановлюються експертним методом, та економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків України.

Недосконала внутрішня економічна політика, зовнішні макроекономічні чинники, політика обмінного курсу, неналежний контроль та регулювання структури фінансової системи можуть бути причинами виникнення кризових явищ у фінансовій і банківській сферах, для оцінки передвісників якої використовуються наступні групи індикаторів:

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

- група показників зв'язку банківської системи зі світовою економікою: обсяг міжнародних золотовалютних резервів у відсотках від обсягу імпорту за місяць, зовнішній борг у відсотках від ВВП, сальдо рахунку поточних операцій у відсотках від ВВП, реальний обмінний курс національної валюти;

- група ключових макроекономічних індикаторів: бюджетний дефіцит (профіцит) у відсотках від ВВП, темпи зростання внутрішнього кредиту та обсягів ВВП на душу населення;

- група екзотичних індикаторів: світова відсоткова ставка (середньозважена для США, Німеччини, Японії, Франції, Великобританії, Швейцарії), темпи приросту ВВП ОЕСР [7, с.54].

Окрім цих показників передвісниками кризи прийнято також вважати підвищення світової відсоткової ставки приблизно за два роки до кризи, уповільнення чи зменшення темпів росту ВВП, підвищення рівня інфляції, стрімке зростання споживання, скорочення банківських депозитів, зростання обсягів кредитування приватного сектору, підвищення частки зовнішніх запозичень.

В рамках програми оцінки стану фінансового сектору України (FSAP) Місія МВФ та Світового банку зробила обстеження та дала оцінку виконання в Україні «Основних принципів ефективного банківського нагляду» - із 30 базових принципів Базельського комітету повністю або переважно виконуються 25. Запропоновані індикатори стабільності в докризовий період (2005-2007 рр.) характеризувалися відносною стабільністю та динамічністю, а їх зміни не були різкими і в основному відповідали загальним макроекономічним тенденціям.

Невеликі масштаби банківської системи, розрахунок регулятивного капіталу за умовами «Базель І» та інструкції про порядок регулювання банків в Україні [8] як адекватного рівня для покриття ризиків і виконання фінансових операцій до останнього часу влаштовувало потреби вітчизняних практиків, що призвело до ототожнення понять регулятивного і економічного капіталу. Поява іноземних банків на ринку фінансових послуг в Україні, розширення масштабів діяльності, зростання ролі банків в економіко-фінансовій діяльності, ускладнення управління ризиками, обмежені можливості методики «Базель І» обумовили необхідність пошуку засобів впливу на достатність банківського капіталу для забезпечення діяльності в умовах додаткових витрат та покриття ризиків.

Нові обставини на ринку фінансових послуг стали передумовою пошуку банківською системою інших джерел покриття ризиків, виходячи з досвіду розвинутих країн світу на базі впровадження методики та розрахункових показників економічного капіталу. Логіка формування та використання економічного капіталу полягає в наступному. Доходи банку повинні покривати витрати на обслуговування продуктів діяльності, проведення операцій, надання послуг, на створення відповідних резервів, тобто це очікувані витрати і вони не повинні безпосередньо компенсуватись за рахунок капіталу та його знижувати. Непередбачувані витрати банки повинні компенсувати лише за рахунок капіталу, якщо відсутні інші джерела покриття збитків (наприклад, страхування), який є частиною капіталу і називається економічним капіталом.

Виходячи із визначень економічного капіталу їх можна об'єднати в два наступні підходи: як суму капіталів для покриття певної сукупності визначених ризиків (Роберт Л. Бернс, П'єр-Ів Тораваль), а другий – визначення стійкості і надійної складової регулятивного капіталу для покриття певної сукупності ризиків та їх сукупного впливу (М. Тьєссе, Р. Труссард). Виходячи з цих узагальнень слід підкреслити, що економічний і регулятивний капітал призначені для різних завдань і функцій. Регулятивний капітал, його обсяг та нормативи орієнтовані на забезпечення платоспроможності та ліквідності банківської установи. Економічний капітал призначений для зменшення витрат при ризиках, для одержання додаткових прибутків, що є чинником формування більш ефективної структури капіталу фінансової установи.

Моделювання економічного капіталу банку, визначення його величини виконується з застосуванням певних припущень, моделей і довірчих інтервалів, ймовірності того, що фактичні втрати не перевищать розрахункові значення. Тобто, визначення надійності банку, переосмислення сутності зовнішніх кредитних рейтингів здійснюється на основі стратегічних міркувань щодо проблеми функціонування банківської установи.

Необхідність формування та використання економічного капіталу стає нагальною при визначенні сутті і складових елементів функціонального призначення, взаємозв'язків економічного, регулятивного та балансового капіталу банку. Регулятивний капітал – це індикатор платоспроможності банку, по ньому оцінюється величина власних ресурсів для забезпечення захисту вкладів, підтримання фінансової стійкості та стабільної діяльності, покриття негативних наслідків різноманітних ризиків. Істотною відмінністю регулятивного капіталу від економічного є його регламентованість та обмеженість НБУ на весь економічний цикл діяльності (Н1 = 10 млн. євро). Економічний капітал визначається кожним банком на певний період з урахуванням міри сукупного ризику. Економічний капітал може бути менший регулятивного (банк здійснює безризикову діяльність), або більшим (банк здійснює ризикову діяльність, що може призвести до неочікуваних збитків).

Щодо взаємозв'язків балансового і економічного капіталу, то чим більше балансовий капітал перевищує економічний, тим захищенішими будуть вкладники та кредитори банку. Нарощування капіталу банку, додаткова капіталізація, інвестиції в установу призводять до зростання доходності та збільшення ризику діяльності, що в свою чергу призведе до зростання економічного капіталу. Цей процес зростання повинен постійно моніторитись з метою забезпечення зростання балансового капіталу до значень, що не перевищують економічний капітал, інакше це буде характеризувати недостатню структуру банківського капіталу, недостатньо ефективно його використання, зменшуючи показник віддачі власного капіталу.

Перевищення економічного капіталу над балансовим веде до вразливості банку від ризиків, несе загрозу припинення банківської діяльності, можливої процедури банкрутства та ліквідації установи. Оптимальним співвідношенням прийнято вважати рівень економічного капіталу, що не перевищує балансовий капітал і наближається до рівня регулятивного капіталу, що обумовить надійність та стабільність фінансової діяльності установи.

Теорія економічного капіталу обумовлює призначення формування та використання його складових: капітал під ризик (risk capital), що готове наразити під ризик і втратити його, та капітал для покриття витрат при безперервному функціонуванні (cost capital)- це власні ресурси для отримання доходів та може бути втрачений при зупинці операційної діяльності банку, при виході з ринку.

Визначення обсягів та взаємозалежностей економічного, регулятивного і балансового капіталу банку забезпечує оперативне прийняття ефективних управлінських рішень, належне координування внутрішньобанківських процесів, належне функціонування банківської установи в цілому.

Виходячи з сучасних ознак, порівняльних характеристик, функціонального призначення, визначень в наукових джерелах, ми пропонуємо поняття економічний капітал трактувати як засіб, метод ризик-менеджменту для управління

ризиками банківської діяльності шляхом вимірювання (розрахунку) реальної величини ризику у конкурентному економічному середовищі та величину економічного капіталу, необхідного для захисту (покриття) цих непередбачуваних ризиків для забезпечення дохідності капіталу при обумовленому цільовому рівні стійкості фінансової установи.

Виходячи із теоретичних основ економічного капіталу, тлумачення цього поняття як «капітал (вартість) під ризик» є спроби дати його формульне моделювання:

$$P(\Delta A_t > EC) \leq (1 - \alpha), \text{ де:}$$

- P - ймовірність наведених залежностей;
- ΔA_t - зменшення вартості активів банку за час t, втрати;
- EC - економічний капітал;
- α - довірчий рівень, $\alpha \in (0, 1)$;

Тобто, цією формулою визначається ймовірність, що різниця між очікуваною вартістю активів та її неочікуваними коливаннями не перевищить економічний капітал, що забезпечить достатній рівень платоспроможності та виконання банком функцій при заданому довірчому рівні протягом певного часу для виконаних розрахунків [9, с. 261].

Інше визначення економічного капіталу базується на його понятті як функції (похідної величини) від збитків та ризиків. За методологією Базельського комітету очікувані збитки (EL) дорівнюють добутку ймовірності настання дефолту (PD) за певний період часу, очікуваної частки збитків від дефолту (LGD) та загальної суми експозиції (EAD) – кількісне значення певного показника, що є під ризиком і може бути: обсяг наданого кредиту, сума валюти, інвестиції, загальна сума активів під ризиком дефолту (гривень):

$$EL = PD, \% \times LGD, \% \times EAD.$$

Прийнято, що чітко і однозначно визначити величину економічного капіталу банку практично неможливо, бо потрібно використовувати певні припущення, стохастичні методи з визначення певної ймовірності настання, довірчих інтервалів та обмежень, щоб обґрунтувати ймовірність не перевищення фактичних втрат над розрахованими. Банківські установи при розрахунку економічного капіталу самостійно визначають ризики, їх групи, кількісні значення, ймовірність настання дефолту та очікуваних від нього збитків з використанням певних рекомендацій, аналогів, рейтингових оцінок, власного досвіду. Тобто, виконання розрахунку економічного капіталу банку з урахуванням зростаючих вимог до системи управління ризиками та приведення їх до рівня міжнародних практик в цілому слід вважати відповідальним завданням. Прийнято вважати, що лише невелика кількість банків має необхідні методичні, організаційні, інформаційні та кадрові ресурси для розрахунку економічного капіталу.

Важливим методичним аспектом визначення надійності банку (здатність не збанкрутувати) є використання кредитного рейтингу, який присвоюється банку зовнішніми рейтинговими агентствами для небезпечних зобов'язань. Цей показник як оцінка банківської установи є основою для розрахунків, що пов'язані з кредитними ризиками.

Не дивлячись на складність визначення розміру необхідного економічного капіталу, сьогодні це єдиний спосіб оцінити необхідний розмір капіталу, виходячи з парадигми ризик-менеджменту. При розподілі кредитів банку по рейтингам здійснюється з урахуванням типу кредиту (коротко/довгострокові, вид валюти по напрямках: виробництво, транспорт, торгівля, населення), способу забезпечення (грошова/майнова застава), гарантій, порук, свопів для зменшення ризику неповернення кредиту.

Базельським комітетом розроблено і рекомендуються спеціальні таблиці можливих втрат від ризиків. Базель II надав банкам можливість управляти ризиками і власним капіталом, що зобов'язує необхідність розробки в Україні єдиної стандартної методики розрахунку економічного капіталу з розробками таблиці і ймовірності дефолту активів за шкалою коефіцієнтів PD та LGD для різних груп активів та встановлення систем взаємозалежностей зміни їх параметрів від зміни економічної ситуації в країні. Для цього слід запровадити систему рейтингування всіх банків.

Запропонований коефіцієнт покриття економічного капіталу дає можливість оцінити запас міцності регулятивного капіталу та встановлення індивідуальних підходів до прийнятих нормативів адекватності регулятивного і основного банківських капіталів. Зазначені розрахунки, порівняння та обґрунтування дали б банкам можливість зменшувати в своїй діяльності всі види ризиків.

Висновки. Розглянувши сутність економічного капіталу банку як індикатора надійної та стабільної роботи, банківські установи мають можливість здійснювати кількісне вимірювання ризиків з урахуванням ризикованості здійснюваної діяльності. Запроваджені концепції економічного капіталу, виконання необхідних розрахунків, зосередження уваги менеджменту банку на зміні внутрішніх і зовнішніх умов банківських операцій, процесів управління ризиками в цілому орієнтовано на локалізацію та уникнення всіляких загроз. Порівняльний аналіз стану економічного капіталу з регулятивним та балансовим капіталом є дієвим засобом координації перебігу різних процесів в діяльності банку на основі оперативного прийняття зважених та ефективних управлінських рішень. Знання структури економічного капіталу банку, здатність банку формувати ефективну структуру, оперативно її удосконалювати з урахуванням власних ресурсів та змінних умов сприятиме глибокому розумінню ситуації, необхідності забезпечення безперервної роботи банківської установи.

Аналіз стану економіки та економічної безпеки країни, стану капіталу та банківської безпеки дав можливість виявити ключові проблеми функціонування економіки, суб'єктів господарювання, банківської діяльності:

- масштабний дисбаланс між обсягами споживання населенням та валового виробництва;
- глибокий розрив між економічним потенціалом країни та обсягами виробництва;
- експортна орієнтація практично всіх видів діяльності;
- низька дохідність суб'єктів господарювання;
- низький рівень капіталізації національних банків;
- високі норми кредиту, його коротко терміновість та недоступність;

Основною проблемою організації ефективної діяльності банківського сектору є укріплення банківського капіталу шляхом нормалізації структури балансів, рекапіталізації в контексті міжнародних вимог до підвищення його стійкості та забезпечення фінансової стабільності, зменшення вразливості від впливу факторів ризику, удосконалення системи регулювання і нагляду за його формуванням і використанням відповідно до міжнародних стандартів, підвищення рівня впливу на економічні процеси країни;

Спираючись на досвід економічно розвинутих країн світу, проаналізувавши сучасні підходи, систему критеріїв оцінки стійкості банківського сектору до впливу факторів ризику, нами досліджено сутність регулятивного та економічного капіталу, їх функціональне призначення та використання з метою обґрунтування підвищення стійкості фінансових установ. На основі

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

виконаних досліджень по вказаних напрямках зроблено висновок, що найбільш придатними для визначення і оцінки економічного капіталу банку є модель WACC (Weighted Average Cost of Capital), модель оцінки капітальних активів CAPM, методика швейцарського банку Credit Suisse, а також методика розрахунку економічного капіталу під кредитний ризик.

Нами пропонується нова оптимізаційна модель визначення потреби в економічному капіталі як потенційного економічного капіталу чи загальної суми непередбачуваних ризиків з урахуванням зважування усіх видів активів на певні ризики, у тому числі і по сегментах банківської діяльності та співставлення з варіантами обсягу регулятивного капіталу як ресурсу економічного капіталу.

Список використаних джерел

1. Науменкова С.В. *Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури*/ С.В. Науменкова, С.В. Міщенко.-К.: УБС, ЦНД НБУ, 2009,- 384 с.
2. Аналітичний огляд банківської системи за 1 півріччя 2013 року// Офіційний веб-сайт НРА «Рюрік», 2013 [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://rurik/documents/research/bank_system_II_kv_2013_review.pdf.
3. Херреро Г. *Иностранные банки и финансовая стабильность в новой Европе*/Г. Херреро, Н. Симон// *Банки та банківські системи*.- 2006.-№ 1.-С. 50-59.
4. Шпіка П. *Питання фінансової стабільності в центральних банках*/ П. Шпіка// *Банки та банківські системи*.- 2007.- № 3.- С. 4-15.
5. Коваленко В.В. *Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки*/ В.В. Коваленко// *Фінанси України*.- 2008.- № 7.- С. 111-121.
6. Зінченко В.О. *Сутність і поняття стійкості банківської системи*/ В.О. Зінченко// *Вісник УАБС*.- 2007.- № 2.- С. 83-86.
7. Міщенко С.В. *Обґрунтування підходів до оцінки стабільності фінансової системи* /С.В. Міщенко // *М-ли наук.- пр. конф. 2007 р. «Напрями розвитку фінансової системи в сучасних умовах»*. – К.: НДФІ, 2007.– С. 51-56.
8. *Міжнародне наближення визначення капіталу та нормативів капіталу*. – Базель, 1988. – 25с. [Електронний ресурс]. – режим доступу: www.bank.gov.ua
9. *Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»*: Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. №104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov

References

1. Naumenkova S.V. *Financial Sector Development Ukraine in formatio novum financial architecture*. UBS, CLP NBU, MMX - CCCLXXXIV p.
2. *Analitychnyy overview of fretus pro 1st dimidium MMXIII* // Official website de NRA «Rurik», MMXIII [electronic resource].- Access: http://Rurik/documenta/research/bank_system_II_kv_2013_review.pdf.
3. Herrerro G. *Ynostrannyye fyansovaya stablynost et ripas in Europa* // *Banks et Bank systemy*.- 2006.-№ 1.-S. 50-59.
4. P. Shpika *financial stabilitas in central ripas* // *Banks et Bank systemy*.- 2007.- № 3.- P. 4-15.
5. V. Kovalenko *Et scientifica methodo fundamentis financial stabilitas fretus ratio et Indicadores de Aestimatio* / VV Kovalenko // *Finance Ukraine*.- 2008.- № 7.- S. 111-121.
6. Zinchenko V.A. *Ad secundum dicendum quod de ratione fretus ratio firmitatis* // *Bulletin UABS*.- 2007.- № 2.- S. 83-86.
7. Mishchenko S.V. *Accedit ad iustificationem perpendendis stabilitate financial system M-ly nauk.-pr. Conf. MMVII «Directions de financial system in hodiernis condicionibus.»* - K. NDFI, 2007.- P. 51-56.
8. *International Convergence definition of caput capitis rationes*. - Basel, 1988. - 25s. : www.bank.gov.ua
9. *DIRECTORIA PRINCIPIA AD lecturis inspicienda patent ripas 'periculo taxationem ratio* «: NBU Board Resolutio 15.03.2004 p. №104 : www.zakon.rada.gov

ДАНИ ПРО АВТОРА

Закрепа Антон Вікторович, аспірант ДННУ «Академія фінансового управління», заступник директора, начальник відділу оцінки майнових прав та нематеріальних активів ВО «ДЕ ВІЗУ», вул. Малопадвальна, 10, Київ, 01001, Україна
e-mail: a.zakrepa@devisu.ua

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Закрепа Антон Вікторович, аспірант ГУНУ «Академія фінансового управління», заступитель директора, начальник отдела оценки имущества и нематериальных активов ВО «ДЕ ВІЗУ», ул. Малопадвальная, 10, Киев, 01001, Украина
e-mail: a.zakrepa@devisu.ua

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Zakrepa Anton Viktorovich, agraduate student DNNU «Academie financial management», Deputy Director, Head of evaluation of property rights and intangible assets of the «De Visu» Str. Malopidvalna, 10, Kyiv, 01001, Ukraine
e-mail: a.zakrepa@devisu.ua

УДК 336:33.012.61 – 022.51

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ СПРИЯННЯ МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ

Калмиків О.В.

Стаття присвячена висвітленню деяких аспектів проблематики фінансово-кредитного механізму сприяння малому підприємству. В ній виокремлено фактори, що формують фінансово-кредитні відносини малих підприємств з іншими структурами: система оподаткування і контролю, бюджетні і позабюджетні фонди та ін; визначено кілька основних типів фінансово-кредитної підтримки малого підприємства: схеми кредитних гарантій,